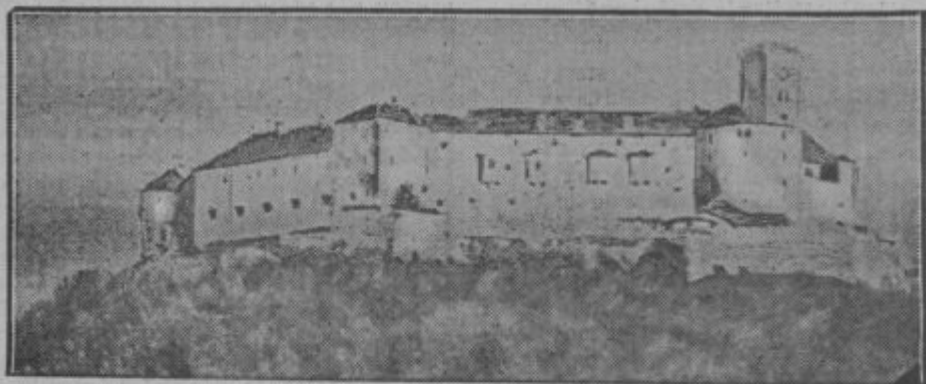

Vladislav Fabjančič

Imena ljubljanskih ulic, trgov in cest

V Ljubljani, zlasti v predmestjih, je nastala zadnja leta cela vrsta novih ulic in cest, ki jim je treba uradno določiti imena. Že obstoječih ljudskih nazivov zanje večinoma ni. S to dokaj kočljivo zadevo se te dni bavi ljubljanski občinski svet.

Pri tej priliki ne bo morda neumesten kratek historijat o postanku dosedanjih uličnih napisov in o raznih izpremembah, ki so se izvršile v preteklosti, zlasti zadnjega pol stoletja. Iz naslednje razprave bomo videli, kako razmeroma malo je pristnih starih ljudskih uličnih imen v Ljubljani — komaj par ducatov — izvedeli bomo, kdaj in kako so krščevali nove ulice, izkazalo pa se bo tudi, da krstniki niso imeli vedno enako srečne roke, zlasti ne vedno tedaj, ko so prekrščevali stara imena. Na drugi strani pa nam bo ugotoviti, da so se

v Ljubljani vendarle često našli moške, ki so preprečili razne neumestne in popolnoma neutemeljene predloge, s katerimi bi se zgodovinsko lice Ljubljane še bolj zabrisalo, kot se je v resnici. Vsako mesto, ki se diči s svojo preteklostjo, mora brižno gledati na to, da se ostanki in spomini iz minulih stoletij ne zatro brez presodka, marveč se ohranijo za bodoča pokolenja, da si bodo zanamci brez težave mogli predočiti razvoj in zgodovino mesta. Ulična imena so samo majhen del teh spomenikov preteklosti, vendar za njeno spoznavanje velikega pomena. Kaos v uličnem imenovanju mora izginiti. Zavlada naj zgodovinska upravičenost, smiselnost in red. Ta naloga je pridržana sedanjemu in bodočim občinskim svetom.

Če ne bo ravno lahko popraviti v Ljubljani vsega, kar se je zagrešilo

Pogled z Velikega trga mimo Mestne hiše proti stari stolnici

proti smiselnosti in redu pri imenovanju popolnoma novih ulic, pa nikakor ne bo posebno težko vrniti zgodovinskim, ljudskim nazivom staro veljavo. Saj gre, kakor rečeno, jedva za par ducatov takih imen.

Najstarejša imena trgov in ulic je iskati, kakor je po sebi razumljivo, v prvotni Ljubljani. Le-ta je bila razmeroma majhna. Stisnjena je bila med grajskim gričem in Ljublanico, od konca Florijanske ulice do Tranče. Samo ta del mesta je bil prvotno opasan z ozidjem. Okolica današnjega Turjaškega trga, ki se je od začetka pa do l. 1876. imenoval Novi trg, je bila po Valvazorju priključena k mestu že okoli l. 1200., obzidana pa še-le l. 1416. Sedanji Mestni trg, ki nosi to ime od l. 1876., se je začel razvijati tekom 15. stoletja (ceprav so tu že davno prej stale posamezne zgradbe). Z mestnim zidom pa je bil obdan še-le l. 1534. Predmestja so vedno ležala na prostem.

talska vrata» (ob Ljublanici pri vходу v današnjo Stritarjevo ulico) in »Kloštr-ska vrata» (pri izhodu na Poljansko cesto).

Druga prastara ulična imena¹ med bivšim mestnim ozidjem so nadalje: »Reber« (»Narrensteig«, dalje »Hrenova ulica« (»Krenn«- ali »Chröngasse«), »Rožna ulica« (»Rosengasse«), »Špital-ska ulica« (današnja Stritarjeva), »Nemški trg« (sedanji Valvazorjev), »Nemška (ali Ribiška) ulica« (sedaj Križevniška), »Salendrova«, »Gosposka«, »Frančiškanska ulica« (sedanja Studentovska) in tako dalje.

Seveda ne gre teh uličnih imen razumevati v današnjem smislu, ker ni bilo uličnih napisov in tudi ni imela vsaka ulica posebnega imena. Do l. 1770. se niti hiše niso numerirale. »Prej so jih imenovali po gospodarjih, starih primkih ali drugih posebnostih ali pa so njih ležjo opisovali celo kaj obširno in neokretno.«² Šele l. 1770. je bilo uvede-

Novi trg, stoletja staro središče gosposke Ljubljane, ki so ga l. 1876. Nemci prekrstili po svojih glavnih zaščitnikih Auerspergih v Turjaški trg

Na obzidanem prostoru, kjer se je razprostiralo pravo mesto, je bilo po Valvazorjevem zatrdilu »kakih trideset cest in ulic«. Njih imen ne našteva posebej. Izrecno pa omenja (seveda nemško) n. pr.: ulico »Za zidom« (hinter der Maur), današnje Cankarjevo nabrežje; »Žabjak« (am Schabiekh); »Breg« (am Rain); Pod trančo (Unter der Trantschen); Stari trg; Trg pred rotovžem; Židovsko ulico; Novi trg. Dalje nam je izročil slovenska imena šestih mestnih vrat: »Pisana vrata« (pri vходу v današnjo Florijansko ulico); »Vodna vrata« (pred Prulami nasproti izlivu Gradaščice); »Nemška vrata« (na sedanjem Valvazorjevem trgu); »Fistamska vrata« (na sedanjem Dvornem trgu); »Špi-

no prvo številjenje hiš v Ljubljani. Toda numeriralo se je po tekočih številkah celo mesto kot celota, ne pa kot sedaj vsaka ulica posebej, kar so vpeljali šele l. 1876. Razumljivo je torej, da najdemo v najstarejših seznamih hišnih lastnikov sorazmerno malo uličnih imen.³ Pri prvi numeraciji hiš se imenujejo sledeče ulice, trgi in krajevne označbe (seveda v tedaj uradni nemščini):

Sv. Florijana ulica, Hrenova ulica (Krenngasse), Žabjek, Rožna ulica, »Froschplatz«, Sv. Jakoba ulica, Stari

¹ Seveda poslovenjena.

² Vrhovec: »Ljubljanski Zvon« 1894.

³ Še l. 1874 je poročal mestni stavbni urad, da »smo v Ljubljani valeni pri iskanju (hišnih) številok navažati predmestje, ne pa ulice«.

trg, Tranča (»Trantsche oder Neugebau«), Ulica na grad (»In der Gassen gegen das Kastelle«), Na gradu (»Am Kastellberge«), Na Rebru, Na trgu (»Am Platz«, sedanji Mestni trg), Solski trg (sedaj Vodnikov trg), Frančiškanska ulica (sedaj Študentovska), Glavna straža (»Hauptwache« pri sed. Krekovem trgu), »Domherrnplatz«, Špitalska (sedaj Stritarjeva ulica, Pri špitalskih vratih, Za zidom (»Hinter der Mauer«), »H. d. M. im Gassel«, Pri tranči, Pri čevljar-skem mostu, Židovska ulica, Čevljarska ulica, Na Bregu (»Am Rann«), Nemška ulica, Salendrova ulica, Gosposka ulica, Pri nemških vratih, Novi trg in Dvorska vrata (»Burgtor«).

V seznamu hišnih lastnikov iz l. 1822. pa čitamo poleg gornjih še sledeče nazive: Krojaška ulica (»Schneider-Gassel«, Študentovska ulica (prejšnja Frančiškanska). V predmestjih se ne nava-jajo ulična imena, čeprav so jih imela, kakor bomo videli iz nadaljnje razprave.

V seznamu iz l. 1840. pa že čitamo ime Glavni trg (»Hauptplatz« mesto prejšnjega »am Platz«, dalje poleg »Reber« še »zweiter Reber« (sedanja Ulica na grad), Sv. Jakoba trg, Za preiskovalnico (»Hinter dem Inquisitions-Hause«), Judovska steza (»Judensteig«), »Dvorni trg« (»Burgplatz«), Obrtniški trg* (»Kundschafts-Platz«), »Schlupf-Gassel«, Ribji trg (»Fisch-Platz«), Ključavničarska ulica (»Schlosser-Gassel«) Lingarjeva ulica (»Linger-Gassel«, Pred škofijo (»Dom-Platz«), Za stolnico (»Hinter der Domkirche«), Pred šolami (»Schul-Platz« pred staro gimnazijo na Vodnikovem trgu), Na Poljanah: Vodna ulica (»Wassergasse«, sedanja Kopitarjeva ulica, ki se je po letu 1876. imenovala Vodnikova), Gornja poljanska ulica, Dolenja poljanska ulica, Med krojaškimi vrta (»Zwischen den Schneidergärten« okoli današnje Barvarske steze), Novi nasip (»Am neuen Damm«, sedaj Poljanski nasip), Sejmski trg (»Jahrmarkts-Platz«, sedanji Krekov in prejšnji Cesarja Jožefa trg), Streliška ulica, Za streliščem. V šentpeterskem predmestju: »Sallocher Haupt-Strasse« (tako se je nemško imenovala cela današnja Sv. Petra cesta), Kravja dolina, Blatna ulica ali vas

(»Koth-Gasse«, sed. Kolodvorska ulica), Dolga ulica (»Barmherzigen-Gasse«, sed. Dalmatinova ulica), Predilna ulica (»Spinnfabrik-Gasse«). V kapucinskem predmestju: Dunajska cesta (»Wiener-Hauptstrasse«), Frančiškanska ulica, Slonova ulica (sed. Prešernova), Marijin trg, Kongresni trg, Gledališka ulica (sedaj Wolfova), »Klosterfrauen-Gasse« (Poštna ulica ali sedanja Selenburgova), Celovška (poznejša Marije Terezije in sedanja Gospod-svetska cesta). V Gradišču: Spodnje Gradišče (»Untere Gradischa-Gasse«, sedaj Vegova ulica), Tržaška (sedaj Rimska) cesta, Igriška ulica, Gornje Gradišče, Tržaška⁵ cesta (sedaj Bleiweisova cesta). V karlovskem predmestju: Zvonarska ulica (od leta 1876. dalje Karlovska cesta; sedanja Zvonarska ulica se je imenovala Pasja ulica (Hundsgasse), Pri toplicah (»Badhausplatz« na Prulah), V Kurji vasi: Karlovska (sedaj Dolenjska) cesta, »Am Kanal«. V Trnovem: Cerkvena ulica, Trnovski nasip, Trnovska ulica (»Tyrnauer-Haupt-Gasse«), Pri spodnji mestni opekarni, Cesta v mestni log, Ko'ezjska cesta, Pri Glavanovi opekarni, V krakovskem mestnem logu, Krakovo: »Deutschen Grund-Strasse« (od l. 1876. del Emonske ceste), Krakovska velika ulica, Krakovski nasip, Vrtna ulica, Ob Gradaščici, Vodna ulica (»Brunn-Gasse«, sedaj Kladezna ulica).

V seznamu hišnih lastnikov iz l. 1869. ni nič novih imen razen »Bahnhof-Gasse« (prejšnje Blatne vasi, sed. Kolodvorske ulice).

Tako je v glavnem ostalo do l. 1876., ko se je izvršila pravecata mala revolucija v celem sistemu imenovanja ljubljanskih ulic, razdelitve na okraje in numeriranja hiš. Pri tem sta odlično sodelovala zgodovinar Avgust Dimitz in književnik France Levstik.

(Dalje prihodnjič)

* Dve različni cesti sta torej nosili to ime.

⁵ Slovenska imena navajam večinoma po Levstikovem seznamu iz l. 1876.